№ 192 Հոկտեմբերի 31 (Նոյեմբերի 12) 1880 Հոկտեմբերի 31 (Նոյեմբերի 12) № 192

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
խմբագրատունը բառին 2 կոպէկ:

ВЪ ГАЛЛЕРЕѢ АРЦРУНИ
ОТДАЮТСЯ ВЪ НАЙМЫ
МАГАЗИНЫ
ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԷՐԷԱՈՒՄ
վարձով տրվում են
ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ
1—10

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին տեսութիւն: Նամակ Թէլաւից: Նամակ Հին-Նախիջեւանից: Նամակ Բագուից: Նամակ Վաղարշապատից: Նամակ Ախալցխայից: Նամակ Դէրբենդից: Նամակ Խմբագրին: Ներքին լուրեր:—Արտաքին տեսութիւն: «Голосъ» լրագրի Ծղծակցութիւնը: Պարսկաստան: Նամակ Թիւրքիայից:—«Մշակի» հեռագիրներ:—Յայտարարութիւններ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԷԼԱՒԻՑ

13 հոկտեմբերի

Բնութիւնից հարուստ Կախեթը, կարծես, դատապարտված է միշտ անշարժ մնալու: Ժողովուրդը գտնվում է թէ նիւթական և թէ մտաւորական աղքատութեան մէջ: Այստեղ չը կայ ոչ օրինաւոր առուտուր և ոչ մրցումն: Քաղաքը տարեց տարի դատարկվում է հարուստ բնակիչներից և մնում են միայն աղքատները: Վերջը ի՞նչ պէտք է լինի՝ չը գիտենք: Մտաւորական կողմիցն էլ բոլորովին անշարժ է: Թէլաւեցիք բացի մեր դպրոցներից, ուրիշ բարձրագոյն դպրոց չը գիտեն: Այստեղ դուք չէք կարող գտնել մի տեղացի համալսարանական ուսանող, մի հասկացող զարգացած մարդ: Թէլաւեցին սովորելով վրացերէն գրել կարդալը, նա արդէն գիտնական է համարվում, սովորեցաւ արշինով չափելը, նա հմուտ ու ճարպիկ վաճառական է: Այստեղ ամենեւին ուշադրութիւն չեն դարձնում քաղաքիս աւազակութիւնների վրա: Այս տարի երեք մարդ են վիրաւորել, իսկ ամսոյս եօթին չորրորդին կոտրեցին: Ի՞նչ է շինում ոստիկանութիւնը: Մարդս շուկայով չէ կարողանում անցնել, հազար տեսակ հայհոյանքներ է լսում, փողոցում միմեանց քիթ ու պռունգ են ջարդում: Մեր քաղաքը նախանձելի չէ և բժշկի կողմից: Նրա վրա էլ բաւական գրվեցաւ լրագիրներում, բայց ոչ ոք ուշադրութիւն չը դարձրեց: Մեր բժիշկը մամոնա շատ է սիրում: Ես առիթ ունեցայ օրերումս այս խղճութեանը ներկայ լինել: Մի մերձ ի մահ հիւանդ, որը բժշկին ամեն մի այցելութեան համար 3 ր. էր վճարում, խնդրում է ինձ բժշկին հրաւիրել: Ես խնդրեցի բժշկին շուտափոյթ օգնութիւն հասցնել: Նա պատասխանում է՝ „ես այս րօպէիս գնում եմ գիւղը, երեկոյեան կը վերադառնամ“: Երեկոյեան բժիշկը իմանալով հիւանդի երկիւղալի դրութիւնը, հրաժարվեցաւ բժշկելուց: Ապտեկարն էլ միշտ ապտեկայից բացակայ է գտնվում: Դեղատոմսակով գալիս են ապտեկա, միշտ պատասխան են ստանում, որ նա կամ կլուբն է, կամ մի ուրիշ տեղ. պէտք է մոլորված դէս ու դէն վազվզես, մինչև նրան գտնես: Իսկ ի՞նչ են մտածում Թէլաւեցիք. մի՞թէ մինչև այժմ չը խրատվեցան, ի՞նչու մի օրինաւոր բժիշկ չեն հրաւիրում իրանց ծախսով: Եթէ անցեալը մոռացել են, թող ներկան աչքի առաջ ունենան: Մի՞թէ չեն տեսնում, թէ այս տարի կօկլիւշ հիւանդութիւնը որքան անմեղ երեխանց զոհ է տանում:

Մենք ունենք Թէլաւում երեք հայկական ծխական դպրոցներ՝ երկուսը օրիորդաց, իսկ մինը տղայոց: Երկուսի մասին բաւական գրվել է „Մշակ“ լրագրում, մնում է երրորդը: Սա Մարիամեան օր. դպրոցն է: Սրան կառավարում է տ. Մակարեանցը, առանց որ և իցէ ուսուցչի, մեթոդայի և պրօգրամմայի: Այս տիկինը համարեա նման է Թափառական հրէայի, որովհետև ամիսը մի անգամ տեղափոխում է իր դըպրոցը: Սրա պատճառը այն է, որ այս տիկինը շատ անհանգիստ բնաւորութեան տէր է: Դեռ երկու տան-տիկիններին է փոխարինել, այժմ գնաց երրորդի մօտ:

Նախանձելի չեն Թէլաւի հայոց եկեղեցիները. սուրբ Աստուածածնայ Նորաշէն եկեղեցին քանդվում է,—փող չը կայ, տէր չը կայ: Նրա քահանաներից տ. Մ. ժողովրդեան այնպէս է զզվացրել, որ էլ ոչ ոք եկեղեցի չի մտնում: Փոխանակ իր սուրբ պաշտօնը կատարելու՝ դաւի-դաբարայի ետևից է ընկած, ամեն օր նստած է սուդում, փնտռում է կլիէնտներին և ադվօկատութեամբ է պարապում, իսկ տօն և կիրակի օրերը դամբը ձեռքին Ալազանի ձուկն է որսում: Միւս եկեղեցին Ջվար-Պատիոսնը սուրբ Գէորգն է, կամ Փոքրիկ Ջվարի: Սա չորս քահանայ ունի. մինը նրանցից շատ ծեր է, ցերեկով քնած է, իսկ գիշերով ժամ է ասում, այն էլ կէսը ճանապարհին է ասում, այնպէս որ, երբ ժամի դրանը հասնում է, ժամը արդէն աւարտած է լինում: Առաւօտեայ ժամի երեքին գալիս են միւս քահանաները, դանդ են տալիս և ժամկոչից իմանում են, որ գիշերով դուրս է բերած ժամը: Այս եկեղեցին ժողովրդեան համար չէ շինած, այլ քահանաների համար, որովհետև մինչև ժողովրդի գալը քահանաները ժամը աւարտում են: Մինչև ժողովուրդը կը հասնի եկեղեցի, տէր-Ն. արդէն զգեստափոխում է գընում: Որովհետև խօսակցութիւնը քահանաների վրա է, ուստի մի քանի խօսք էլ նուիրենք Վէլիսցիխու տէր-Ն-ին: Այս մօտիկ ժամանակներումս այդ գիւղումն էի, այդ տեղ մի մարդ գանգատվեցաւ ինձ ասելով „մօտ 8-ը տարի է ես նշանված եմ, իմ նշանածից ունեմ երեք որդի, բայց այդ ուստա տէրտէրը չէ պսակում, որովհետև ես 6 ր. եմ տալիս, իսկ նա 10 է ուզում: Ես մի խեղճ մարդ լինելով չեմ կարող 10 րուբլի տալ ու այսպէս մնացել եմ տարակուսված“: Սա հարստահարութիւն չէ՞: Դեռ համարձակվում են այդպիսի քահանաներին խաչ, փիլոն և այլ պարգևներ առաջարկել: Մի՞թէ այդպիսիներին պէտք է քաջալերել: Այդ Վէլիսցիխայ գիւղում ամսոյս 10-ին իշ. Գ. Արզուլենսկին դաշոյնը խրելով իր փորի մէջ, սպանեց իրան: Պատճառը ասում են այն է եղել, որ Սղնախի հաշ. դատարանում գործ է ունեցել և տանուլ է տուել:

Կախեթեցի

ՆԱՄԱԿ ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

15 հոկտեմբերի

Ռուսաց և պարսից պատերազմից յետոյ մի քանի տուն հայ բնակիչներ գաղթելով Սալմաստի գաւառից, այժմ բնակվում են Նախիջևանի գաւառի Գիւնութ գիւղում, որոց թիւը հասնում է մինչև երկու հարիւր տուն: Գիւղս զուրկ է ծառաբոյսերից, ժողովուրդը պարապում է մեծ մասամբ երկրագործութեամբ, և յատուկութիւն գնալով, հազիւ հազ կարողանում են իրենց տարուան ապրուստը ճարել: Ունեն մի հասարակ պատերով շինած, փայտաշէն եկեղեցի, որի կտուրից, անձրև գալու միջոցին ամեն կողմից կաթկաթում է. ունեն երեք գինետուններ և երեք քահանայք. սոցանից մէկը զառամեալ է, իսկ երկուսը երեք կամ չորս տարուան նորընծաներ են: Սոցանից մէկը յորջելով Մաշտոցի գրած նշխքին, բոլորովին գործ չէ ածում գինի կամ օղի, իսկ միւսն է Խաչէն քահանայ Մալխասեանց:

Այս տարի մայիս ամսին եկաւ այս գիւղը Երևանի նահանգի թեմական տեսուչ, պ. Գոզեանցը, որը Վեհափառ Կաթողիկոսի հրամանով սկսեց ժողովրդին քարոզել մի ուսումնարանի շինութեան մասին, և ժողովրդի համաձայնութիւնով ընտրեց երեք հոգաբարձուներ և ուսումնարանի վերատեսուչ նշանակվեց Հայր Խորէն Մալխասեանցը: Ափսոս որ պ. Գոզեանցը չէր հասկացել Հայր Խորէնի պակասութիւնը, կամ օրինաց հակառակ հոգի, հատա հայհոյիչը և ջուր բռնելու միջոցին ժողովրդի հետ կռուելը: Հայր Խորէնին ի՞նչ էր փոյթ ուսումնարանը կամ տեսչութիւնը, սորա համար թող հատատուն լինեն գինետունները: Կան երկու կամ երեք երեխայք նրա տան մէջ, որ սովորում են 5 կամ 6 տարիների ընթացքում հազիւ թէ փանկերով կարդալ, որովհետև, ամառը տէր հօր կալումն կամն են քշել, իսկ ձմեռը գոմում տաւարների տակը մաքրել և նոցա աղբը բատմայ ցցել: Հայր Խորէնի ի՞նչ գործն է դպրոցի տեսչութիւնը:

Այսու ամենայնիւ, հայր Խորէնը բաւական ճարպիկ և խորամանկ է, նա նմանում է Աշտարակի Քաֆթառեանց տէր-Մելիքսեթին, որին տառանի չօքուշ են անուանում: Նա ժողովրդի կամ մեծամեծների սրտերը դէպի իրան գրաւելով, կամեցաւ Երնջակու գաւառի միրաբ դառնալ: Թէև այդ խորհուրդն մնաց անկատար, բայց միրաբութեան փոխարէն գործակալութեան պաշտօն ստացաւ, որի պատճառով Նախիջևանցի մահտեսի տղային մի քոհլան ձի ընծայ տարաւ, և արժանապատիւ անպատմօրը, հոգևոր կառավարութեան ամեն մէկին հինգ պուդ լաւ սպիտակահատ կորկոտացու ցորեն տարաւ:

Երբ որ գարուն սկսվում է հայր Խորէնի գործերն էլ սկսում են. ամեն առաւօտ վաղ, տէր հօր սովորութիւնն է այս, ախպէր Օհաննէս Մաշկօին, Հերօին (այսպէս է անուն տալիս իր եզներին) լծել և գիւղի որ և է մի կողմի ուրիշներին պատկանող արտերը ինքնագլուխ վարել կամ ջրել: Ո՞վ կը համարձակվի նրա երկայնակոթ բահի հարուածին արժանանալ. այն ինչ կը տեսնէ իր գլուխը երկու կտոր էլաւ. ո՞վ կարող է հակառակել նրան: Գիւղի գրագիրն էլ նա է. գործակալութիւնն էլ որ ստացաւ այն էլ աւելի: Բնական է որ մի երկու անձինք իրար հետ կռւեցին, իսկոյն կը դիմեն տէր հօրը, նա իսկոյն կը պատրաստէ երկուսի համար էլ ըստ արժանոյն խնդիրներ, մէկին շինական դատարանը կուղարկէ, իսկ միւսին հաշտարար դատարանը, և որ կողմից որ աւելի պարգև ստացաւ, նորա համար մինչև անգամ փաստաբան էլ կը դառնայ, բայց փոյն եկել է միւս կողմին: Այսպէս էլ միշտ գիւղի մէջ միշտ խառնակութիւններ է ցցում, հոգևորական վէճերներ ընտրում, նոցա հասարակութեան թերթերը գրում, և որոնց մի անգամն էլ ինքն է եղած, որովհետև քանի տարի է գիւղի գըրագրութիւնն ինքն էր անում:

Հայր Խորէնի արժանաւորութեան մասին վերջնական գործերում և իր աշխատութեան մասին Գիւնութայ երեք ուսումնարանների համար, երևի առաջ քահանայութեան և խաղայ փիլոնի խրատանք կը ստանայ օրհնութեան թղթով:

***

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

16 հոկտեմբերի

Ինքն ըստ ինքեան մի յայտնի ճշմարտութիւն է, որ գաւառական ժողովրդի գանձիկ, անկիրթ և միանգամայն խաւար մեծամասնութիւնը, զուրկ լինելով ինքնուրոյն յառաջադիմութեան ընդունակութենից, մեծ կարօտութիւն ունի մասնաւոր զարգացած անհատների աջակցութեան, իր կեանքը ժամանակակից պահանջներին համեմատ յառաջադիմելու համար: Այդ պատճառով ամեն մի գաւառական քաղաքի զարգացած և լուսաւորված անհատները, որոնք կազմում են ժողովրդի, այսպէս ասած, ինտելիգենտ դասը, հետևաբար պարտաւոր են՝ բարի, ազնիւ և անշահասէր նպատակով ազդել խաւար ամբոխի վրա, աշխատել տալ նրան ժամանակակից պահանջներին համեմատ ուղղութիւն, ջանալ՝ ոչնչացնել հին նախապաշարմունքները, որոնց մէջ նա դարերի ընթացքում անշարժ ապրելով, կրում է այսօր զանազան տեսակ վնասակար յատկութիւններ: Այդ է ահա և Բագուի զարգացած անհատների գլխաւոր բարոյական

պարտականութիւններից մէկը դէպի հասարակութիւնը: Բայց տեսնենք, թէ նրանք արդեօ՞ք ճանաչում են այս պարտաւորութիւնը: Ճշմարտութիւնը ստիպում է ինձ այդ հարցին բացասական պատասխան տալ: Սակայն ի՞նչ է Բագուի ինտելիգենտ մասի կեանքի նպատակը—ահա մի ուրիշ հարց, որին կը տանք հետեւեալ պատասխանը, որը հազիւ թէ մխիթարական լինի: Բագուի զարգացած դասի կեանքը իսկապէս ոչ մի նպատակ չունի, նա ապրում է նրա համար, որ ապրէ: Ուտել, խմել, զուարճանալ, հիւրանոցներում զանազան անբարոյական նպատակների համար մեծ գումարներ շռայլել, գիշերը մինչեւ լոյս աչքերը տրորելով կլուբի կանաչ սեղանի շուրջը, կաւիճի փոշի կուլ տալ, յետոյ մէկզմէկու անպատիւ անել, զանազան կեղտոտ, փողոցային խօսքերով միմեանց դէպի մենամարտութիւն (дуэль) հրաւիրել, բայց յետոյ փոշիմանել և երկչոտութեամբ հեռանալ: Հասարակական շահերը իրանց անձնական շահերին զոհել, մարդկային արժանաւորութիւնները ոտնակոխ անել, ուրիշների ազատութիւնը խլել, սակայն իրանց ազատամիտ ձեւացնել, ժողովրդի մտաւոր և բարոյական առաջադիմութեան երդուեալ թշնամիներ լինել, բայց աշխատել արտաքուստ իրանց զարգացած, յառաջադէմ և լուսաւորված ձեւացնել:—Ահա մեր զարգացած դասի, մեր ինտելիգենցիայի կեանքի նպատակը: Ի՞նչ օրինակ պիտի վեր առնի ժողովրդի անկիրթ մեծամասնութիւնը այդպիսի հրէշաւոր ինտելիգենցիայից. աւել ի՞նչ կարող է սովորել նա նրանից, եթէ ոչ շռայլութիւն, անբարոյականութիւն և այլն: Մենք իրաւունք չունենք մեղադրել Բագուի հասարակութիւնը թոյլութեան և անշարժութեան մէջ, քանի որ նոյն իսկ լուսաւորված դասի կեանքը մի այդպիսի մռայլ պատկեր է ներկայացնում: Չենք կարծում, որ Բագուի հասարակութիւնը այդքան յետադէմ լինէր, եթէ նա ունենար իր շահերը հոգացող ճշմարիտ ինտելիգենցիա. չենք կարծում, որովհետեւ ամենայն մի հասարակութեան յետադիմութեան առաջին պատճառն է նրա տգիտութիւնը, բայց Բագուի հասարակութիւնը, պէտք է խոստովանած, որ տխմար չէ, նա առատաձեռն է դէպի ամենայն բարեգործական նպատակ, ինչպէս նա այդ քանիցս անգամ ցոյց է տուել փաստերով: Բաւական է յիշել այն հազարները, որ նա նուիրեց յօգուտ Ասպուրականի սովատանջների, այն հազարները, որ նա տուել է իր «Մարդասիրական» ընկերութեան և այլն: Բայց նա կարօտութիւն ունի միայն գործունեայ մարդիկների, այնպիսի զարգացած անձերի, որոնք կարողանան առաջնորդել նրան: Բայց ո՞րտեղից գտնել այդպիսի անձինք, քանի որ մեր շուրջը նայելով, տեսնում ենք, որ նրանք խոյս են տալիս հասարակութեանից, երկչոտութեամբ հեռու են փախչում հասարակաօգուտ գործունէութեան ասպարէզից, անարժան են համարում ունենալ ժողովրդի անկիրթ դասակարգի հետ որ և իցէ յարաբերութիւն, կարծելով, թէ իրանք մի մեծ բաներ են, արհամարհական աչքով են նայում նրա վրա, չը նայելով, որ իրանք են միայն արժանի արհամարհանքի: Այդպէս է ահա մեր զարգացած դասի վարմունքը և այդ պատճառով մենք մի առանձին ուրախութիւն զգացինք, երբ անցեալ օրը լսեցինք, որ «Մարդասիրական ընկերութեան» ուսումնարանի նոր տեսուչ բժիշկ պ. Արամեանը, որը մի գործունեայ մարդ է երեւում—խնդիրքով դիմել է կառավարութեան, որ սա՛ թոյլ տայ իրան ընկերութեան դահլիճում դասախօսութիւններ անել, մեծ մասամբ առողջապահութեան և տնտեսականութեան աղթիւ: Մենք պատրաստ ենք մի այսպիսի գեղեցիկ միտք պ. Արամեանի կողմից ընդունել ծափահարութեամբ և ցանկանալ նրան բոլոր սրտով աջողութիւն իր այդ գիտաւորութեան մէջ: Չենք կասկածում, որ Բագուի հասարակութիւնը անտարբեր չի մնայ դէպի պ. Արամեանը և կօգտվի այդ հանգամանքով:

Նոյն այդ պ. Արամեանի աշխատութեամբ, այս օրերս տեղւոյս ռուսաց թատրոնական մշտական խումբը տուեց մի ներկայացումն յօգուտ Ասպուրականի սովատանջների, որի գոյացած գումարը, նայելով հանդիսականների թւին, պէտք է նշանաւոր լինի: Ուրախալի էր այդ երեկոյ տեսնել տիկին Արամեանին, որ հանդուցեալ ազգասէր Ստեփաննոս Նազարեանցի աղջիկն է, և տիկին Եղուբեանի աշխատութիւնը թատրոնի բուֆէթում: Երախտագիտութիւնը պահանջում է յայտնել մեր անկեղծ շնորհակալիքը պատուելի տիկիններին, որոնք գէթ օրինակ կարող են լինել մեր մնացեալ հայ տիկիններին, որոնք գիշեր ու ցերեկ զբաղված են իրանց տուալետով:

Շիրվանզադէ

ՆԱՄԱԿ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻՑ

—

Հոկտեմբերի 16

Ռուսաստանում հայութեան կենտրոն այժմ համարվում է Թիֆլիսը, որովհետեւ այդտեղ են ժողոված մեր ինտելեգենցիան, մեր մտաւոր թարմ ուժերը. ամենքս, գաւառացի հայերս մեր ամեն հասարակական գործակատարութեանց մէջ օրինակ պիտի առնենք Թիֆլիսից. իսկապէս այդպէս էլ անում ենք: Օրինակ, Թիֆլիսեցին անտարբերութեամբ է վերաբերվում դէպի այնպիսի մի հարց, ինչպէս է առաջնորդականը, նոյնը անում ենք և մենք: Ահա մի քանի ամիս է, որ Թիֆլիսը առանց առաջնորդի է մնացել. Թիֆլիսեցին չէ՞ էլ մտածում խնդրել իրան համար առաջնորդ, իսկ ո՞վ կը լինի առաջնորդ,—այդ Թիֆլիսեցու համար գուցէ մի և նոյն է: Գոնէ այդպէս պէտք է եզրակացնել, տեսնելով նրանց անհոգութիւնը և անտարբերութիւնը: Ամենայնիւ, մենք գաւառացիներս հետաքրքրված ենք այն հարցով, թէ արդեօք ո՞վ կը նշանակվի Թիֆլիսի պէս մի նշանաւոր թեմի առաջնորդ: Միշտ հարց ու փորձ անում ենք այդ մասին մի ճիշտ տեղեկութիւն լսել և ահա տեղեկանում ենք, որ այդ պաշտօնի համար հրաւիրվում է Կարնոյ նախկին առաջնորդ Յարութիւն եպիսկոպոսը: Մենք դրեթէ ոչինչ չը գիտենք սրբազանի ընդունակութեանց մասին, բացի մի քանի հատ ու կտոր տեղեկութիւններից, որոնք մեզ են հասած նորա գործունէութեան մասին վերջին ռուս-թիւրքական պատերազմի ժամանակ: Սակայն գրականապէս յայտնի է, որ նա, ինչպէս չը համապատասխանող ժամանակակից քաղաքական հանգամանքների, արձակվեցաւ իր պաշտօնից և նրան փոխարինեց հայր Օրմանեանը: Նոյնպէս մեզ յայտնի է բաւական ճիշտ աղբիւրներից, որ նորին սրբազնութիւնը մի քանի հարիւր հազար ոսկիների տէր է... և Թիւրքիայում ապրելով թիւրք փաշայի բնաւորութիւն է ստացել....

Ասում են, որ Էջմիածնից հարց են արել Թիֆլիս մի պարոնի, թէ ինչպիսի ընդունելութիւն կը գտնի Թիֆլիսում այդ առաջնորդը. թէեւ ես և ինձ հետ շատերը համոզված ենք, բազմաթիւ փաստերի վրա հիմնվելով, որ Էջմիածնում ժողովրդի ձայնին, առաջնորդական և այլ ազգային—եկեղեցական հարցերի վերաբերութեամբ ոչինչ նշանակութիւն չեն տալիս և այդ մի թօղ է, որ փչում են Թիֆլիսի ինտելիգենցիայի ներկայացուցիչներից խիներկուսի աչքերին: Նոյնպէս ասում են, որ Յարութիւն եպիսկոպոսի վրա մատնացոյց է եղել Պետրոս եպիսկոպոսը, որ անցեալ գարնանը հեռացաւ Էջմիածնից դէպի Կ. Պօլիս յայտնի նպատակների համար և յայտնի հրահանգներ ստանալով.... Գուցէ այդ ենթադրութիւնը անհիմն էլ լինի, սակայն Պետրոս սրբազանի Կ. Պօլիս լինելը և Յարութիւն սրբազանի հարստութիւնը հաստատ գրաւական կարելի է համարել այդ լուրի ճշգութեանը.... Ես ինձ պարտք համարեցի ծանօթացնել Թիֆլիսի հասարակութեանը իրանց առաջնորդացուի անձնաւորութեան հետ և այժմ նրանց մնում է հարկաւոր տեղեկութիւններ ժողովել այդ եկեղեցականի ընդունակութեանց մասին և ապա գտնել՝ կարո՞ղ է արդեօք նա համապատասխանել այդ պաշտօնին, Թիֆլիսի պէս մի նշանաւոր քաղաքում առաջնորդ լինելու....

***

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ

—

15 հոկտեմբերի

Կարդալով «Մեղուի» № 76 թերթում Ախալցխայից ԹեԹեւսօլիկ «Սէնիէթքէր» մականուանելոյ մը թղթակցութիւնը, որն իր աչքում գերանը թողած, ընկերին աչքին շիւղը կորոնէր, աւելորդ չեմ համարում մի քանի խօսք խօսելու: Ուսումնարանից եւ վաճառատնից մերժված Սէնիէթքէր պարոնը, ցաւ է զգում, թէ «ձէպէի մանչը թուղթ մէ շարադրել տուել, իրան քանցելարն է, գրել, ներս մտնողին դէմ կու տայ, ծեռք քաշեցէք խօսելք» եւ վերջապէս շատ մը ասոր նման բաներ, ուսումնարանների եւ այլ գործոց վերաբերութեամբ: Այո, ճշմարիտ է, կայ եղեր այդպիսի թուղթ մը, բայց ոչ թէ ձէպէիանցի քանցելարը, այլ ժողովրդի ձեռքումը, եւ այդ գործադրողը ոչ թէ ձէպէի մանչն է, այլ իր իրաւունքը ճանաչող ժողովուրդն է. ում հոգն է, թէ մեր ժամկոչի ցանցառամիտ մանչուն կամքին ընդդէմ է:

Ամենայն ընթերցող թող հասկանայ եւ ուշադրութիւն մը դարձնէ միայն այն կէտին վրա, թէ 10—12000 րուբլի տարեկան ծախք ունեցող ուսումնարան մը (այն ալ Ախալցխայ մէջ) գոնէ 12 փարայի արդիւնք պիտի բերէ թէ՞ ոչ: Քա՛ւ լիցի, մինչ գի դասատուական 12 փ. չարժեն: Կարծում եմ, որ ժողովուրդը, մանաւանդ Ախալցխայ եկեղեցին, ուսկից այնքան գումարը դուրս կը տրուի միայն ուսումնարանի համար, այդպիսի գումարը մի մի կոպէկով է հաւաքել, բոլորն աղքատ բակներից: Հարցնում եմ այդ խարդախամիտ սէնիէթքէր պարոնին, թէ իր ամբողջ կեանքումը, ունի՞ արդեօք մի փարա զոհած ազգին, եկեղեցուն կամ ուսումնարանին: Այդ սէնիէթքէր պարոնին ամենօրեայ սէնիէթն է, ծաղրել ժողովուրդը, ծաղրել միանգամայն այն բարերարին, որոյ դուռը տարիներով ոսկորներ էր կրծում: Այդ սէնիէթքէր պարոնի առաջին խորհուրդն էր Ախալցխայ երկսեռ ուսումնարանաց ծախսն կրկնապատկել, իր համախոհներին առատ ռոճիկ բաշխելով, որով ինքն ալ յարմար միջոց կունենար իր սովորական դերերը խաղալու, եւ այդ նպատակաւ համոզեց պ. Թեմական տեսչին եւ մի քանիսին, որոց ձեռքում խեղճ ժողովուրդը հաւատացած է իր ուսումնարանաց սանձը, այդ պարոնները փոխեցին նախկին ուսուցիչները (որոց աշխատութեանց պտուղները արդէն ՚ի նկատի ունի ամենայն մի ախալցխացի), նորանց տեղ բերին նոր նոր մօդիստներ, լսել կուզեմ վարժապետներ, որոնք բացի խել մը խեղացնող հրահանգներէ, օրիօրդական «Նոր արշալոյս» դպրոցում ա, բ. ուսուցանելու տեղ, լաւ գավուլ-զուռնայ, ապ ու քեամանչայ եւ այլ ածելու ձեւն են ուսուցանում: Այս խրողութիւններից յետոյ դեռ եւս պ. Սէնիէթքէրը ցանկանում է ռոճիկները շատացնելու համար գումար աւելացնել, եւ իրեն անհամաձայն եղողներուն քամակից սովալլուկ արջի նման կը յարձակվի, ինչպէս յարձակեցաւ ձէպէեանցի քամակից, բայց այդպիսով նրանից, ինծանից կամ ուրիշից ինչ կը տանի: Ճէպէեանցի թերթը մի պարզ եւ արդար խնդիր էր ժողովրդեանմէ պատրաստված եւ ոչ ձէպէեանից, զորն արդէն մի ամսից աւելի է ուղարկված է Վեհափառ կաթողիկոսին մեր ուսումնարանաց դրամական եւ այլ բարեկարգութեանց մասին:

Թօխմախեանց

ՆԱՄԱԿ ԴԵՐԲԵՆՏԻՑ

—

19 հոկտեմբերի

Ձեր պատուական թերթի միջոցաւ կը ծանուցանենք, որ առաջիկայ յունվար ամսից Դերբենտում, Մարիամեան օր. դպրոցին կից, կը բացվի մատենադարան, որ եւ կունենայ ամենօրեայ ընթերցարան. ուստի կը խնդրենք յարգելի հեղինակներից եւ առատաձեռն պարոններից նուիրաբերութեամբ հարստացնել մեր աղքատիկ մատենադարանը, ինչով որ կը բարեհաճեն: Հասցէն. Дербентъ, въ армянскую дѣвичью школу.

Անդամք գործակատար ժողովոյ Կոստանտին Մելիք-Շահնազարեանց, Յովակիմ Եաղուբեանց:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, 25 հոկտեմբերի

Ներկայ ամսիս ճանապարհորդների հետ գալով քաղաքս Վարդաշէն գիւղից հօրից եւ մօրից որբ երկու ուտիացի եղբայրներ 13 եւ 15 տարեկան, անճարացեալ դիմել էին օտարների օգնութեանը ուսումնարանում ընդունվելու համար: Այս բանի մասին տեղեկանալով, Գրիգոր քահանայ Մանդակունին՝ շտապեց հոգալ որբերի մասին, որոնցից մինը յանձնեց պ. Բէլախեանցին որդեգիր, որ իր արդիւնքով իր սեպհական ուսումնարանում ուսումն տայ, իսկ փոքրին Ներսիսեան ուսումնարան ընդունեց արտաքոյ կարգի թօշակառու երթեւեկ աշակերտ, որի բոլոր հոգացողութիւնը եւ տանը պահելը յանձնառու եղաւ տէր-հայրը: Կը ցանկանք, որ առաջիկայ տարւոյ մէջ նոր ընտրվելի հոգաբարձութիւնը յիշեալ երեխային ընդունէ ուսումնարանի որդեգիրների կարգում, ազատելով տէր-հօրը վերոյիշեալ հոգացողութիւնից: Տէր-հայրը միշտ հոգում է, մէնակ այդ տեսակ անօգնական պատանիների մասին, ինչպէս ներկայումս նկարչութեան արհեստը կատարելագործելու պատճառաւ Ս. Պետերբուրգ գնացող Աղեքսանդր Ամիրխանեանցի համար գործակալներ է գտել, որոնք հետեւեալ պարոններն են Աղասի Մելիք-Ադամեանց, Միքայէլ Բարալեանց, Գէորգ Ռեվազեանց եւ Գրիգոր Հախվերդեանց, որոնք ջերմ սիրով աշխատում են ստորագրութիւնը շարունակելու: Յիշեալ ուսանող նկարիչ խիստ ընդունակութեան եւ սքանչելի ձիրքի տէր է, որի հայրը քաղաքիս անկարող քահանաներից մինն է: Սորա համար մեր շնորհակալութիւնը յայտնելով տէր-հօրը բռնած գեղեցիկ ընթացքին, կը ցանկանք յաջողութիւն ստորագրութեան շարունակելուն:

Գրիգոր Սարումեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՕՐԴՈՒԲԱԹԻՑ մեզ գրում են. անցեալ ծմեռվայ թանգութեան ժամանակ Թաւրիզից պ. պ. Նազարբէկեան եղբայրները ուղարկած էին 200 րուբլի Օրդուբաթի չքաւորներին բաժանելու համար: Պ. պ. Նազարբէկեան եղբայրները թէեւ Թաւրիզում են բնակվում, բայց համարվում են Օրդուբաթի բնակիչներ:

—

Նոյն տեղից մեզ գրում են. այս տարի շերամի եւ խաղողի բերքը յաջող չէր. վաճառականութիւնն եւս վատ դրութեան մէջ է: Ժողովուրդը անցեալ տարվայ թանգութեան ժամանակ բոլորովին աղքատացած լինելով, այս ձմեռը նոյնպէս հացի մասին մեծ նեղութիւն պիտի կրէ: Օրդուբաթցիք վարելահողեր չունենալով, ստիպված են միշտ իրանց ուտելու հացը ուրիշներից գնել, իսկ գնելու համար աղքատ ժողովուրդը փող չունի:

—

Կարսի նահանգի Շօրագեալի շրջանի Դ.ՋԼԶԱԽՋԱՆ գիւղից մեզ գրում են, թէ գաւառապետ պ. Ն. Շաղուբիմովը, այցելելով յիշեալ գիւղը, նուիրեց տեղային ուսումնարանին 50 րուբլի: Նոյնպէս նուիրեցին պ. գաւառապետի ծառայութեան մէջ գտնվող պ. Ա. Դարախանեանցը եւ պ. Ա. Մէլիք-Յակոբեանցը իւրաքանչիւրը 15 րուբլի:

—